

MANU-p aallartinneqarnera aamma atuutereerneraniit ukiut marluk ingerlasimanerat, suliassaqarfimmik ilisimasalinnit isigalugu

Allattut: *Christine Ingemann* (chin@sdu.dk) aamma *Christina VL Larsen*

Aallaqqaasiut

Nalunaarusiami uani siunertarineqarpoq MANU-p atuutilersinneqarnera pillugu ph.d.-nngorniutigalugu suliami erniniliussat siulliit naatumik saqqummiunneqarnissaat. Nalunaarusiaq danskisut aamma kalaallisut allanneqarpoq, ilisimatuussutsikkut allaaserisat tulliuuttumi taaneqartut tunngavigalugit:

Ingemann, C., Kuhn, R. L., Kvernmo, S., Tjørnhøj-Thomsen, T., & Larsen, C. V. L. (2021). An in-depth implementation study of the Greenlandic parenting program MANU's initial stages of implementation. International Journal of Circumpolar Health, 80(1), 1938443. doi: <https://doi.org/10.1080/22423982.2021.1938443>

Aallarniutitut misissuineq ph.d.-nngorniutigalugu suliap, najukkani atuutilersitsinermik aamma angajoqqaat angajoqqaajunermut isiginninnerannik, kiisalu MANU-mut peqataanerisa sammineqarnerannik imaqartup, ineriartortinneqarneranut tunngaviliisuvoq.

Misissuinnermut tunuliaqutaq

Akuliuffiginnitarneq pillugu ilisimatusarnerit iluanni nassuiaatigineqakkajuttarpoq akuliuffiginninnerit naatsorsuutigisatut sunniuteqarneq ajortut atuutilersitsiniarniarnerup pilierartornerani akimmisaarfiit pissutigalugit (Damschroder allallu, 2009; Durlak & DuPre, 2008; Fixsen allallu, 2005; May allallu, 2016). Akuliffiuginninnermi allannguiffiginiakkatut siunnerfiup qanoq atsigisumik anguneqarneranut imaluunniit anguneqannginneranut atuutilersitsinissamik sulinerup pilierartornera pingaaruteqarlunnarpoq (Durlak & DuPre, 2008; Haines allallu, 2004; May, 2013). Meeqqap ineriartuleqqaarneranut siunnerfilimmik peqqinnissakkut siuarsaanermut tunngasutigut allaaserisani nangeqattaartuni 2017-imi saqqummersinneqartuni angajoqqaanut neqeroorutit atuutilersinneqartarnerat amerlasuutigut aggulullugit aamma ataqatigiissarneqanngitsumik qanoq pisartut nassuiarneqarput (Black allallu, 2017; Britto allallu, 2017; Richter allallu, 2017). Richter allallu, (2017) inerniliipput, suliniutit qulliuernerusumik ataqatigiissarneqarnerat iluatsikkaluaraangalluunniit taava najukkami ataqatigiissaarineq aamma atuutilersitsineq amigataasartut (Richter allallu, 2017).

Taamaattumik misissuineq una MANU-p atuutilersinneqarneranut tunngasorpiaavoq. Erseqqinnerusumik misissorpavut angajoqqaanut neqeroorutip MANU 0-1-ip atuutilersinneqarnerani pissutsit suut neqeroorutip ukiuini siullerni 2016-imiit '18-imut unammilligassaallutillu ajornannginnerulersitsisuusimanersut. Suliniummi suleqatigiissitaq, qitiusumi peqqinnissakkut suliassaqarfimmi aqutsisoqatigiinnik- aamma sulisunik pingaarutilinnik inuttalik, qanimut suleqatigalugu aallartinneqarlunilu ineriartortinneqarpoq.

Periuseq

Misissuinermit itisiliilluni misissuinermit periutsit atornewarput. Paasissutissanik katersuineq ilisimalikkat inerniliussallu tunngavigalugit suliarineqarpoq, aammalu katersuineq ukiut marlungajaat, 2017-imiit 2018-imut, ingerlanneqarluni. Misissuinermit peqataasut peqqinnissaqarfimmi aamma isumaginninnermik suliaasaqarfinneruupput, suliffimmi aqutsisutut aamma/imaluunniit sulisutut atorfeqarlutik, kiisalu kalaallisut aamma/imaluunniit danskisut tunuliaqutaqarlutik. Peqataasut suliaasaqarfimmi atorfeqarnerat tunngavigalugu toqqarneqarput. Taakku ataatsimik arlalitsigulluunniit misissuinermit tapertaapput, assersuutigalugu apersorneqarnermut, misissuiffiqineqartut akornanni oqallinnermut peqataallutik, aamma uppersaatinik naleqquttunik pissarsinissamut ikiuullutik. Paasissutissanik katersuineq tamarmi danskisut ingerlanneqarpoq, angajoqqaanik atuartitsineq ataaseq, kalaallisut ingerlanneqartoq, eqqaassanngikkaanni. Tabeli 1-imi paasissutissanik katersuinermit nalunaarsuut, aamma piffissaq atornewartoq, kiisalu periutsit atornewartut takuneqarsinnaapput.

Tabeli 1. Paasissutissanik katersuinermit nalunaarsuut aamma piffissaq atornewartoq, aamma periutsit atornewartut.

Periutsit		Paasissutissanik katersuinermit piffissaq
Paasissutissanik misissueqqissaarneq	Nassuiaatit 30-t misaanniittut	februaari 2017 – decembari 2018
Ammasumik apersuinerit	Inuit pingaarutilimmik inissisimasut 14-it	
Suleqatigiissitaq peqatigalugu siunnerfissanik oqaluuserinninneq	Inuit pingaarutilimmik inissisimasut arfinillit	oktobari 2018
MANU-mik pikkorissartitsinermit malinnaaneq	Ilulissai pikkorissarneq ataaseq, sulisut 41-t Nuummi pikkorissarneq ataaseq, sulisut 29-t	novembari 2018
Najoqqutalerluni apersuinerit	Peqqinnissakkut sullissinnermik ilisimasallit arfineq-pingasut	novembari 2018
MANU-mik ilinniartitsinermit malinnaaneq	Ilinniartitsinerit sisamat	decembari 2018

Najoqqutat pingasut ataatsimoortillugit tunngavigineqarput (Damschroder allallu, 2009; Nilsen & Bernhardsson, 2019; Plsek & Greenhalgh, 2001), paasissutissat katersorneqartut aaqquissuunnissaannut aamma misissoqqissaarnissaannut atornewarlutik. Najoqqutat tunngavigineqartut nassuiaataat itinerusoq allaaserisami, nalunaarusiamut matumunnga tunngaviusumi, takuneqarsinnaavoq.

Inerniliussat

Tulliuttuni misissuinermit paasisat pingaarnepaat saqqummiunneqassapput. Immikkoortut tamarmik ineriartortitsinermit- aamma atuutilersitsinermit suliaqarnermut tunngasunut immikkuualuttunut assigiinngitsunut tunngassuteqarput. Immikkuualuttut assigiinngitsut, misissuinermit pingaarnertut sammeneqartut, takutissiaq 1-imi takuneqarsinnaapput.



Takussutissiaq 1. Ineriartortitsinermi aamma atuutilersitsinermi immikuaaluttunik assigiinngitsunik misissuinerimi paasineqartunik takussutissiaq.

1. MANU-p peqqinnissaqarfimmi inuiaqatigiinnilu aallartinnera

Kalaallit Nunaanni naartusunut tamanut piareersaat siulleq tassaavoq Meeqqamut Piareersimaneq/ Klar til Barn (KTB). Meeqqamut Piareersimaneq/Klar til Barn danskit Social- og Servicestyrelsiata pikkorissaassutigisartagaanit Klar til Barnimit aallaaveqarpoq. KTB 2009-mi atuutilersinneqarpoq, 2012-imilu nalilersorneqarluni. Nalilersuinerimi siunertaavoq ilaqutariit naartusortallit tamarmik ilinniartinneqartarnersut, aamma ilinniartitsineq angajoqqaat piginnaasaannik qaffaasaanissamut pisariaqartitsinermik matussusiinersoq killiffissiussallugu. Nalilersuineq KTB-imik atuutilersitsinermi akimmisaarfinnik makkuninnga tikkuussivoq: 1) suliassaqarfimmi ilinniagalinnut ilinniartitsisartussanut atortussanik/neqeroorummik nassuiaateqarnissaq, 2) angajoqqaanik peqatiserinninneq, 3) atortussat ataqaqatigiinnernut assigiinngitsunut aamma angajoqqaat pisariaqartitaannut naleqqussarneqarnerat, 4) angajoqqaat nukissaqarluartut aamma nukissakilliornerusut ataatsimoortillugit ataatsimoortunik ilinniartitsinermik ingerlatsineq, aamma 5) neqeroorutip tamakkiisumik ilinniartitsissutigisinnaanera.

KTB-ip 2012-imi nalilersorneqarnerani akimmisaarfittut oqaatigineqartut MANU-p ineriartortinneqarnerani inuit pingaarutilimmik inissimasut oqaloqatigineqarnerini aamma oqaatigineqarlutillu itisiliiffigineqarput. §37 naapertorlugu apeqquumi aamma MANU-p ataqaqatigiissaarisuanik oqaloqateqartarnermi takuneqarsinnaasutut KTB-ip nalilersorneqarnerata kingunerisaanik KTB-ip ineriartorteqqinneqarnissaa Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfimmit aamma Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfimmit tapersersorneqarunnaarpoq. §37 naapertorlugu apeqquut tunngavigalugu angajoqqaanngornissamut piareersarnissamut neqeroorutip politikkikkut sallinneqannginnera saqqummerpoq, kingunerisaanillu aningaasanik inatsimmi KTB-imut aningaasanik immikkoortitsisoqarluni.

2. MANU-p ineriartortinneqarnera

MANU danskit siunnersuisarfiutaat Center for Forældreskab (siusinnerusukkut taaguuteqartoq God Barndom), angajoqqaanngortussanut piareersarnermut neqeroorutit uppersaasiinernik pioreersunik aamma namminneq ilisimasaminnik tapertaasimasut, suleqatigalugit peqqinnissaqarfimmit 2016-imi ineriartortinneqarpoq. Taamaalilluni aqutisutut suleqatigiissitaq Center for Forældreskabimit aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi ernissuortumit misilittagaqarluartumit inuttaqarpoq (kingorna: MANU-mik ataqaqatigiissaarisoq). MANU-p ineriartortinneqarnera tapersersorniarlugu suleqatigiissitamik aamma

aqutsisoqatigiinnik pilersitsisoqarpoq. Suleqatigiissitaq ernisussioortunik marlunnik, peqqissaasumik meeralerisumik ataatsimik, pædagogisk psykolog-imik ataatsimik inuttaqarpoq, imarisaata aamma isikkuata ineriartortinneqarneranik allaqqaataaniit naggataanut tapertaasunik. Aqutsisoqatigiit peqqissaasut aqutsisuannik, nunap immikkoortuani peqqissaasumit, aamma pilattaanermi peqqissaasuunermi inuttaqarpoq, taakkuullutillu MANU-mut atortussanik naammassineqartunik akuersisartut. Suleqatigiissitamit oqaluttuarineqartut malillugit suleqatigiissitap- aamma aqutsisoqatigiit ilanngutitinneqarnerat MANU-p kalaallinut tunngatillugu naleqquttuunissaanik qulakkeerinninnissamut pingaaruteqarpoq. Tamatuma saniatigut aamma pilersaarutinut ilaavoq suliamik ingerlatsineq taanna MANU-p peqqinnissaqarfimmi atuutilersinneqarnerani suliassaqarfimmi suliallit aamma aqutsisut ilaatinneqartut tapersersuissat akornanni allannguinnissamut piareersimanermik pilersitsissasoq.

3. MANU-p uppersaasernerneqarnera aamma neqeroorutip annertussusia

Meeqqap inuunerani ullut siullit 1000-t, naartuuleqqaaneraniit marlunnik ukioqalernissaata tungaanut, meeraanerani aamma inersimasutut inuunerani peqqissutsimut aamma ineriartorneranut pingaaruteqarpoq (Thousand Days, 2020). Nunat tamalaat akornanni angajoqqaanngornissamut piareersarnermut neqeroorutit, naartuunermiit meeqqap tallimanik ukioqalernissaata tungaanut sivissusillit piupput, angajoqqaajunermit ikaarsaaneq aamma ilaqutariittut pitsaasumik inuuneqarneq pingaarnertut sammineqartarlutik (Britto allallu, 2017; Gilmer allallu, 2016). Suliassaqarfiup iluani ilisimatusarnerit takutippaat, angajoqqaanngornissamut piareersarinnissamut neqeroorutit meeqqat inooqataanermikkut ineriartornerannut siuarsaataasartoq. Taamaattorli qulamaatsumik uppersaasatissaqanngilaq 'tamanut naleqquttumik' periaaseqarneq sunniuteqarluartarnersoq.

MANU 0-1-i angajoqqaanngortussanut tamanut ilinniartitsinissamik neqeroorutaavoq, anaanaasup naartulluni paasisaqarneraniit meeqqap qulingiluanik qaammateqalernissaata tungaanut; katillugit ilinniartitsinerit qulingiluut (God Barndom, 2016; Ingemann allallu, 2019). MANU-p ilitsersuutaani allassimasoq malillugit neqeroorummot siunertaavoq i) angajoqqaat namminneq angajoqqaajoriaaseqarnissaminnik ineriartortitsinissaannik periarfissinnissaat, ii) angajoqqaat toqqissisimananngitsumi peroriartorsimasut tamatumingna namminneq meeqqaminnut ingerlatitseqqinnginnissaat, iii) angajoqqaat angajoqqaanut allanut attaveqarsinnaanerannik periarfissinnissaat, aamma iv) angajoqqaat marluullutik assigiimmik peqataanissaat, tassa ataataasoq anaanaasutulli akuutinneqartigaluni. Takussutissiaq 1-imi neqeroorutip annertussusia takuneqarsinnaavoq.

MANU-mut atortussat aamma imarisai

- Suliassaqarfimmi suliallit ulluni pingasuni pikkorissartinneqassapput;
- Suliassaqarfimmi suliallit ilinniartitsinissamut ilitsersuummik, angajoqqaanngortussanut siunnerfilimmik titartakkanik videolianik paasisutissiissutinik pingasunik aamma PowerPointimik takutitassianik tunineqassapput;
- Angajoqqaat atuakkamik paasisutissanik aamma oqaloqatigiinnissamut sungiusaatnik imalimmik tunineqassapput;
- Atortussat tamarmik kalaallisoortut danskisoortullu tunniunneqassapput;
- MANU ilinniartitsinermik qulingiluanik nal. ak. 2,5-ikkaartunik imaqarpoq – arfinillit erninissaq sioqqullugu, aamma pingasut emereernerup kingorna;
- Ernusissioortut, peqqissaasut meeralerisut aamma peqqinnissamut ikiortit MANU-mik ilinniartitsinnaapput;
- Neqeroorut 'First 1,000 Days' (Ullut siullit 1.000-it) pillugu ilisimatuussutsikkut uppersaasinerimik tunngaveqarpoq;
- MANU angajoqqaajunermit piginnaasassat pillugit najoqqutanit pingasunit tunngaveqarpoq: i) eqqarsartaaseq aallaavigalugu nammineq allallu qanoq iliuusaannik paasinnissinnaaneq (Shai & Belsky, 2011), ii) attaveqarneq (Bretherton, 1992), aamma iii) nammineq misigissutsinik paasinnillunilu, naleqqussarlunilu aqutsinnaaneq (Rutherford allallu, 2015).

Suliassaqarfimmi suliallit apersoneqartut amerlasuut MANU-tut ittumik neqerooruteqarnerup iluaqutaanik takunnittut, aamma arlaqarput MANU-p imarisaanut, oqaatsinut aamma annertussusianut tunngatillugu killeqarlunilu unammilligassaqarneranik tikkuaasut. Angajoqqaanut atortussani paasisutissanik

naleqqunnerusunik pisariaqartitsisoqartoq oqaatigineqarpoq (ass. milutsitsineq). Ilutigitillugu MANU-p ilusilersugaanera, aamma oqaatsit marluk atorlugit pissarsiarineqarsinnaanera pitsaaqutitut oqaatigineqarput. Ilaat isumaqarput atortussat atuaruminartuusut, allat oqaatigalugu imarisaasa qaffasissusiat inuiaqatigiinni inuit ilaannut annertuallaarnersut ernummatigalugit. MANU-p annertussusia aamma oqaloqatigiissutigineqarpoq, aamma nunap ilaani sumiiffinni assigiinngitsuni ilinniartitsinerit qulingiluat taakku sisamannngorlugit katinneqarsimallutik, imaluunniit ilinniartitsineq ataaseq nalunaquttap akunnerani ataatsimi ingerlattarsimallugu, nal. ak. 2,5-inut taarsiullugu.

MANU-p annertussusiata sivikillineqarnissaanik periarfissaq suleqatigiissitamit itigartinneqarpoq, neqeroorutip iluatsilluarnissaanut ilitsersuummi nikingasoqalernissaa naatsorsuutigineqarmat. Tamanna aamma MANU-mut ilitsersuummi nassuiarneqarpoq, ilanngunneqarlunili ataatsimoortuniit ataasiakkaanik ilinniartitsinerit nikingasoorutaat aamma angajoqqaat pisariaqartitaannut nalimmassaanerit akuersaarneqarsinnaasut. Suleqatigiissitaq naapertorlugi neqeroorutip ineriartortinneqarneranut aamma atuutilersinneqarneranut MANU-mut ilitsersuut pingaaruteqarsimavoq, pikkorissartinneqarsimagaanni pikkorissartinneqarsimannikkaanniluunniit suliassaqaqfimmi sulialik kinaluunniit ilinniartitsinermik ingerlatsinnaaneranik ilitsersuut periarfissiimmat. Suliassaqaqfimmi suliallit ilaat, misissuinermut matumunnga peqataasut, oqaatigivaat ilitsersuut atorluarsinnaasog, aamma atorlugi pisariitsuusog.

4. Suliassaqaqfimmi sulialinnut ilinniartitsinissamik siunnerfilimmik qitiusumik ataqatigiissaarinea

Ernisussiortoq suleqatigiissitamii toq MANU-mik ataqatigiissaarisussat toqqarneqarpoq, aamma MANU-mik suleqatigiinnik aallartitsilluni, peqqissaasumik meeralerisumik aamma meeqqat ineriartorneranni pædagog-imik inuttalimmik, nuna tamakkerlugu ataqatigiissaarinermit ikiuuttunik. Center for Forældreskab atuutilersitsinerup ingerlanneqarnerani suli peqataatinneqarpoq, neqeroorutip aallartinneqarneranit ukiut siulliit marluk ingerlaneranni MANU-mik pikkorissartitsinerik aamma MANU-mut atortussat suli ineriartorteqqinneqarnissaanik suliqaarluni, MANU-mik suleqatigiit peqatigalugit. Suleqatigiissitaq naapertorlugi MANU-mut atortussat assigiinngitsut tulliuuttut ineriartortinneqarput, atortussat kalaallisoortut peqqinnissaqaqfimmi aamma kommunini sulisut akornannit nukinginnartumik piupmaneqarnerat naammassiniarlugu.

Suleqatigiissitaq erseqqissarpaa KTB-ip nalilersorneqarnera tunngavigalugu, aamma atuutilersitsinissaq anugniarlugu suliassaqaqfimmi suliqaartut MANU-mik pikkorissartitsinerit peqataasarnissaasa pingaaruteqassusiat. Pikkorissartitsinerit ullunik pingasunik siviussuseqarsimapput, MANU-mi suleqatigiit qaaqquisuullutik, aamma Center for Forældreskabimeersut ilinniartitsisuullutik. Pikkorissarnermi MANU 0-1-i itinerusumik sammineqarpoq, kingornalu MANU-mut atortussat sinneri sammineqarlutik. Kingullertut taaneqartut kommunini sulisunut aamma tunngammata taakku aamma pikkorissartitsinerit peqataaqullugit qaaqquneqarput. Ukiut marluk ingerlaneranni pikkorissartitsinerit tallimat ilaanni ataatsimi peqqinnissaqaqfimmi suliassaqaqfimmi suliqaartut amerlanerusut MANU-mut attuumassutillit peqataapput, takuuk tabeli 2, oktobari 2018-imi killiffimmik takutitsisoq. MANU-mi suleqatigiit piffissami malinnaaffiusumi pikkorissartitsinissamik arlaqarnerusunik ingerlatsinissaminnik pilersaaruteqarput, illoqarfinnut mikinerusunut anngunniarlutik.

MANU-mik atuutilersitsineq 2016-imiilli aningaasanut inatsit aqqutigalugu aningaasalersorneqarpoq. Suliassaqaqfimmi suliallit, MANU-mik pikkorissartitsinerit peqataasut, angalanermit aningaasartuutaat ukiut siulliit marluk ingerlaneranni pingaarnertut MANU aqqutigalugu aningaasalersorneqarput. Apersuinerit, aamma misissuiffigineqartut akornanni oqallinnermut peqataasut pikkorissartitsinerup ilusaata innarliassusia oqaluuserivaat, suliassaqaqfimmi suliallit ulluni pingasuni pikkorissartitsinerit peqataaniarlutik illoqarfimmut aallartariaqartarmata. Sulisut taarsaannerujussuisa kingunerissavaa, sulisunik nutaanik MANU-mik tigussissusianik ilinniartitsinissaq, taamaallunilu pikkorissartitsinerit atatillugu aningaasartuuteqaaqillunilu pikkorissartitsinerit nalaanni sulisut suliffimminnit peqanngittariaqartassallutik. Tamatumunnga suleqatigiissitaq qisuariaateqarpoq, internettikkut pikkorissartitsinissamik pilersaarusiorneq ingerlanneqarnerlugu.

Tabeli 2. MANU-p atuutilersinneqarneranut nalunaarsuut, oktobari 2018-imi killiffik.

Nunap immikkoortua	Illoqarfiit	Suliassaqarfimmik ilinniagallit	MANU-pikkorissarneq?
Avannaa <i>Ernisut 2017-imi</i> <i>154-it</i>	Qaanaaq	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq	Naamik
	Upernavik	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq	Aap
	Uummannaq	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq	Naamik
Qeqertarsuup Tunua <i>Ernisut 2017-imi</i> <i>99-it</i>	Ilulissat (qitiusoqarfik)	Ernisussiorlut marluk Peqqissaasut meeralerisut pingasut	Aap, tamarmik
	Aasiaat (qitiusoqarfik)	Ernisussiorlut marluk Peqqissaasut meeralerisut marluk Peqqinnissamut ikiorti ataaseq Suliassaqarfimmik suliallit kommunimeersut	Aap, tamarmik
	Qeqertarsuaq	Peqqissaasoq meeralerisoq ataaseq Suliassaqarfimmik suliallit kommunimeersut	Naamik Aap
Qeqqa <i>Ernisut 2017-imi</i> <i>140-t</i>	Qasigiannuguit	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq	Aap
	Sisimiut (qitiusoqarfik)	Ernisussiorlut ataaseq Peqqissaasoq meeralerisoq ataaseq Peqqinnissamut ikiortit pingasut Suliassaqarfimmik suliallit kommunimeersut	Aap, tamarmik
	Maniitsoq	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq Peqqissaasoq meeralerisut marluk	Aap, tamarmik
Sermersooq <i>Ernisut 2017-imi</i> <i>347-t</i>	Nuuk (qitiusoqarfik)	Ernisussiorlut 13-it Peqqissaasut meeralerisut arfineq-marluk	Suliassaqarfinni tamani sulisut affaat
	Paamiut	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq Suliassaqarfimmik suliallit kommunimeersut	Aap, tamarmik
	Tasiilaq	Ernisussiorlut ataaseq Peqqissaasoq meeralerisoq ataaseq	Aap, tamarmik
Kujataa <i>Ernisut 2017-imi</i> <i>113-it</i>	Ittoqqortoormiit	Sulisut attavigineqarsinnaanngillat	
	Qaqortoq (qitiusoqarfik)	Ernisussiorlut marluk Peqqissaasoq meeralerisoq ataaseq	Aap Naamik
	Narsaq	Peqqinnissamut ikiorti ataaseq	Aap
	Nanortalik	Suliassaqarfimmi suliallit kommunimeersut	Naamik

5. Suliassaqarfimmi suliallit atuutilersitsinissaannut najukkami atukkat apeqqupaapput

Suliassaqarfimmi suliallannut atortussat ilisaritinneqarnerisa, aamma neqeroorummik soqutiginnilersinniarnarisa saniatigut suleqatigiissitap kissaatigaa suliassaqarfimmi suliallit akunnerminni attaveqatigiilissasut, taamaalillutik MANU-mut tunngasunik ikioqatigiissinnaassallutik. Suliassaqarfimmi suliallit apersoneqartut uppersarparaat, pikkorissartitsineq MANU pillugu akunnerminni attaveqatigiilernissaminnut periarfissaasoq pitsaasoq.

Suliassamik ingerlatsiviit aamma nunap ilaani sumiiffiit akunnerminni suleqatigiinnerat pingaarutilittut MANU-mi suleqatigiinnit isigineqarpoq, MANU-p inunnik ataasiakkaaginnarnik isumalluuteqalernissaata pinngitsoortinnissaa qulakkeerniarlugu.

Suliassaqarfimmi suliallit akornanni allannguissamut piareersimaneq atuutilersitsinermut ikiuutaavoq, kisiannili soorlu MANU-mik ataqatigiissaarisup apersoneqarnermini erseqqissaatigigaa, suleqatinit aamma najukkami aqutsisunit tapersorneqarnissaq aamma taama pingaaruteqartigivoq. MANU-mik suleqatigiit nassuiarparaat, suliassaqarfimmi sulisut tunniusimalluarlutik kisimiillutik illoqarfimmini MANU-mik suliaqartut, aamma sumiiffinni allannguissamut piareersimanerup aamma MANU-mik upperinninnerup appasinnerpaafiini

qanoq tapersuiniarsaritiginerlutik. Tapersuineq tamanna oqarasuaatikkut oqaloqatiginnittarnernik, atortussanik tunniussisarnernik, pikkorissarnissamik neqerooruteqartarnernik, Peqqinnissaqarfimmi aqutsisunik akuutitsinernik, kajumissaatinik atuinernik, imaluunniit sulisut amerlanerulersinnissaasa aningaasalersornissaanut nassaarniarnermut tapersuinerneq ilaqarpoq.

MANU-mik ataqatigiissaarisup oqaatigivaa, nunap immikkoortuisa ilaasa, imaluunniit illoqarfiit ilaasa MANU-p atuutilersinneqarsinnaanera ilimagingikkaat. Tamanna suliaqarpallaalernissamik, sulisut amerlassusiannik aamma aqutsisunit tapersersorneqannginnermik, siusinnerusukkut nassuiarneqartut MANU-p annertussusiata sivikillineqarneranik toqqaanermik kinguneqartumik, tunngavilersorneqarpoq. Akimmisaarutit taakku aamma suliaqarfimmi sulialinnik apersuinerneq oqaatigineqarput, misigissallugit ilimagalugit imaluunniit misigereerlugit. Atuutilersinermi aqutsisunit imaluunniit tunniusimalluurtumit aqqutissiuunneqarnissap pingaaruteqassusia ataasiakkaat erseqqissarpaat.

Angajoqqaat, neqeroorummik MANU-mik tiguisuusut, atuutilersinernerup iluatsilluarnissaanut pingaaruteqarlunnaarput. MANU-p ineriartortinneqarnerani angajoqqaat pisariaqartitaat, nunani tamalaani najoqutassat aamma Kalaallit Nunaanni misissuinerit, meerarpassuit meeraanermi artukkerneqarsimallutik peroriartornerannik takutitsisut, tunuliaqutaralugit nalilersorneqarput. Pikkorissartitsinerit malinnaaffiginerisa nalaanni, suliaqarfimmi sulialinnik apersuinerneq aamma suleqatigiissitamik oqaloqatiginninnerneq angajoqqaat MANU-mik ilinniartitsinernut peqataatinniarnerat aamma peqataaginnarnissaat arlaleriarluni oqaluuserineqarpoq. Ilutigitillugu peqqissaasup meeralerisup ataatsip apersorneqarnermini erseqqissarpaa, 'naartusut aamma ataataat MANU-mut peqataasalernissaasa pissusissamisoortunngornissaanut piffissaq sivisooq ingerlassasoq'.

Ataqatigiissitsineq

Meeqqat ilaqutariillu atugarissaarnerisa qaffatsinnissaat siunertaralugu angajoqqaat piginnaasaasa pitsanngorsarneqarnissaat politikikkut aamma peqqinnissakkut sullissisunit soqutigineqarneranut atatillugu MANU aallartinneqarpoq. Ukiut siullit marluk ingerlaneranni MANU-mi suleqatigiit neqeroorutip nuna tamakkerlugu siammarnissaanut angusaqartorujussuusimapput. MANU-p atuunnerata ukiuini siullerni marlunni neqeroorummut atortussanik ingerlatitseqqinnissaq, suliaqarfimmi sulisunik ilinniartitsineq aamma MANU-mut atortussanik allanik ineriartortitsineq pingaarnertut sammineqarsimapput. MANU-mi suleqatigiit anguniarsimavaat, angajoqqaanut atortussanik kalaallisoortunik pisariaqartitsinerup iluarsiivineqarnissaa, aamma sapinngisamik suliaqarfimmi suliallit attuumassutillit pikkorissartitsinernut peqataasarnissaasa qulakkeerneqarnissaat.

Inerniliussatut saqqumiunneqartut Ph.d.-nngorniutigalugu suliami suleqatigiissitaq peqatigalugu eqqartorneqarput, aamma taakku tunngavigalugit misilittakkat oqaluuserineqareernerisigut erserinneqarput, ilisimasat taakku siunissami MANU-p atuutilersinneqarluni ingerlateqqinneqarnerani, aamma suliaqarfimmi assingusunut atorneqarnissaat siunertaralugu. Oqaluuserinninnerit eqikkarneqarsinnaapput, neqeroorutip qanoq ineriartortinneqarnissaanut aamma atuutilersinneqarnissaanut kissaatigineqartumut aqqissuusaaernerup aamma atuutilersinermi nukissat aallaqqaaterpiaaniit naliliiffigineqarsimanissaasa pingaaruteqassusiannik. Tikkuussisut suleqatigiissitamit oqaluuserineqarsimasut tassaapput:

Politikkikkut inaarutaasumik aalajangiisoqartinnagu aamma neqeroorummik nuna tamakkerlugu atuutilersitsineq sioqqullugu suliffeqarfiup aqqissuusaanera aamma tunniussinnaasai ilanngullugit eqqarsaatigineqarnissaat.

Piginnaasat pisariaqartinneqartut suleqatigiissitami pigineqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat (ass. atuutilersitsinermik suliaqarnermik ilisimasaqarneq) aamma neqeroorutip ineriartortinneqarneranik aamma atuutilersinneqarneranik suliaqartussanik isumalluutunik pigisaqarnissaq.

Suliniutit allat suut neqeroorutip atuuteqatigissanera, taarsissaneraaluunniit misissorlugulu naliliiffiginissaat.

Neqeroorutip ineriartortinneqarneraniit atuutilersinneqarneranut suleqatigiissitamik- aamma aqutsisoqatigiinnik suleqateqarneq ingerlatiinnarlugu, atuutilersitsinermi, akimmisaarfiusinnaasut aamma neqeroorut nalilersuiffigeqqinneqartariaqassappat ingerlaavartumik oqaluuserisinnaaqullugit.

Kommunini suleqatigisat siusinnerusukkut ilanngunneqarnissaat, aqutsiveqarfiit akornanni suleqatigiinnissaq aamma akisussaaqataanermik misigisimanissaat anguniarlugu.

Tassa imaappoq, kina suliarisartakkaminiit allaanerusumik sunik suliaqassanersoq aallaqqaataaniit naliliiffigissallugu pingaaruteqarpoq. Tassunga ilanngullugit tamanna inunnut ataasiakkaanut aamma taassuma najukkamini sulineranut ataqatigiinnerani isumalluutit, piginnaasat aamma kajumissuseqarnerit suut pisariaqartinneqarnerisut, aamma atuutilersitsinermi piginnaasanik taaneqartartoq. Atuutilersitsinermi piginnaasanik sioqqqutsisumik naliliineq pingaaruteqarpoq, neqeroorutip atuutilersinneqarneranut atatillugu qaangerniagassat imaannaanngitsut aamma akimmisaarutissatut ilimagisat sunniuteqarluartumik suliarisinnaaqullugit (Durlak & DuPre, 2008). Pissutsist atuutilersitsinermut sunniuteqartut aamma atuutilersitsinermi piginnaasanut periutsit atuutilersitsinermut najoqqutassani itinerusumik allaaserineqarput, ilaatigut ukunanga Durlak aamma DuPre (2008), Damschroder allallu (2009) aamma Nilsen (2015).

Inerniliussat najukkani atuutilersitsinermut tunngasut, suliaasaqarfimmi sulisumut ataatsimut isumagisassanngortinneqarsimasut, aamma angajoqqaat isummersuutaat suleqatigiissitami aamma eqqartorneqarput. Najukkani atuutilersitsinermi akimmisaarutit aqqissuussamik ilisimasaqarfigineqalernissaat, aamma atuutilersitsinermi angajoqqaat isummersuutaasa misilittagaasalu erseqqissarneqarlutillu salliutinneqarnissaat pingaaruteqarpoq. Tamanna ph.d.-nngorniutigalugu suliami 2020-mi paasisutissanik katersuineri sammineqarpoq, atuutilersitsinermi najukkani nukittuffiit unammilligassallu itisiliilluni apersuinerit atorlugit suliaasaqarfimmi sulialinnik, nunap immikkoortuini qitiusumik peqqinnissaqarfinni toqqakkani pingasuni, apersuinikkut katersorneqartuni. Tamatuma saniatigut angajoqqaat isummersuutaannik paasisaqarnissaq amigaatigaarput, tamannalu pissutigalugu aamma angajoqqaanik, nunap immikkoortuini qitiusumik peqqinnissaqarfinni toqqarneqartuniittunik, apersuisoqarpoq. Nalunaarusiani tulluuttussani ilisimatusaatigalugu suliap taassuma ilaani tassani inerniliussat saqqummiunneqassapput.

Najoqqutat

- Black, M. M., Walker, S. P., Fernald, L. C., Andersen, C. T., DiGirolamo, A. M., Lu, C., . . . Shiffman, J. (2017). Advancing Early Childhood Development: From Science to Scale 1: Early childhood development coming of age: Science through the life course. *Lancet*, *389*(10064), 77.
- Bretherton, I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, *28*(5), 759-775.
- Britto, P. R., Lye, S. J., Proulx, K., Yousafzai, A. K., Matthews, S. G., Vaivada, T., . . . Fernald, L. C. (2017). Nurturing care: promoting early childhood development. *The Lancet*, *389*(10064), 91-102.
- Damschroder, L. J., Aron, D. C., Keith, R. E., Kirsh, S. R., Alexander, J. A., & Lowery, J. C. (2009). Fostering implementation of health services research findings into practice: a consolidated framework for advancing implementation science. *Implementation Science*, *4*(1), 50.
- Durlak, J. A., & DuPre, E. P. (2008). Implementation matters: A review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation. *American journal of community psychology*, *41*(3-4), 327.
- Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., & Friedman, R. M. (2005). *Implementation research: a synthesis of the literature*. Retrieved from Tampa: <http://www.fpg.unc.edu/~nirn/resources/publications/Monograph/index.cfm>
- Gilmer, C., Buchan, J. L., Letourneau, N., Bennett, C. T., Shanker, S. G., Fenwick, A., & Smith-Chant, B. (2016). Parent education interventions designed to support the transition to parenthood: A realist review. *International Journal of Nursing Studies*, *59*, 118-133.
- God Barndom. (2016). *MANU - Forældreforberedelse*.
- Haines, A., Kuruvilla, S., & Borchert, M. (2004). Bridging the implementation gap between knowledge and action for health. *Bulletin of the World Health Organization*, *82*, 724-731.
- Ingemann, C., Kvernmo, S., Møller, H., Moffitt, P. M., Tagalik, S., Kuhn, R. L., . . . Larsen, C. V. (2019). Symposium on "parental education" at the ICCH17. *International Journal of Circumpolar Health*, *78*(1), 1604062.
- May, C. (2013). Towards a general theory of implementation. *Implementation Science*, *8*(1), 18.
- May, C., Johnson, M., & Finch, T. (2016). Implementation, context and complexity. *Implementation Science*, *11*(1), 141.
- Nilsen, P. (2015). Making sense of implementation theories, models and frameworks. *Implementation Science*, *10*(1), 53.
- Nilsen, P., & Bernhardsson, S. (2019). Context matters in implementation science: a scoping review of determinant frameworks that describe contextual determinants for implementation outcomes. *BMC Health Services Research*, *19*(1), 189.
- Plsek, P. E., & Greenhalgh, T. (2001). Complexity science: The challenge of complexity in health care. *BMJ: British Medical Journal*, *323*(7313), 625.
- Richter, L. M., Daelmans, B., Lombardi, J., Heymann, J., Boo, F. L., Behrman, J. R., . . . Dua, T. (2017). Investing in the foundation of sustainable development: pathways to scale up for early childhood development. *The Lancet*, *389*(10064), 103-118.
- Rutherford, H. J., Wallace, N. S., Laurent, H. K., & Mayes, L. C. (2015). Emotion regulation in parenthood. *Developmental Review*, *36*, 1-14.
- Shai, D., & Belsky, J. (2011). When words just won't do: Introducing parental embodied mentalizing. *Child Development Perspectives*, *5*(3), 173-180.
- Thousand Days. (2020). Why 1,000 Days. Retrieved from <https://thousanddays.org/why-1000-days/>